

**BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA INTERAKTIV
USULLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI**

Yashinova Shahzoda To'liq qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika universiteti

Boshlang'ich ta'lim fakulteti 4-kurs talabasi

yashinovashahzoda602@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf ona tili darslarida interaktiv usullardan foydalanishning samaradorligi yoritilgan. Interaktiv metodlar o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlab, ularning mustaqil fikrlashi, muloqotga kirishish qobiliyati va til madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Maqolada "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "Savol-javob", "Juftlikda ishlash" kabi usullarning amaliy qo'llanishi misollar asosida ko'rsatib beriladi. Tadqiqot davomida interaktiv usullarning dars sifati va o'quvchilarning bilim samaradorligiga ijobiy ta'siri tahlil qilinadi hamda metodik tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: interaktiv usullar, boshlang'ich ta'lim, ona tili darslari, o'quv faoliyati, metodik yondashuv, dars samaradorligi, klaster, insert, muloqot, aqliy hujum.

Albatta, "Boshlang'ich sinf ona tili darslarida interaktiv usullardan foydalanish samaradorligi" mavzusi bo'yicha batafsil ma'lumotni quyida taqdim etaman. Bu materialni siz maqola, kurs ishi yoki prezentatsiyada ishlatishingiz mumkin.

Ona tili darslari boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda, fikrlash qobiliyatini shakllantirishda muhim o'rin egallaydi. An'anaviy usullar o'rnini bosayotgan interaktiv metodlar esa bugungi zamonaviy ta'lim talablariga mos holda o'quvchilarni dars jarayonida faol ishtirok etishga, fikr bildirishga va muloqotga kirishishga o'rgatadi. Ayniqsa, interaktiv usullar orqali bolalarda ona tiliga bo'lgan qiziqish ortadi, o'z fikrini aniq va ravon ifoda etish ko'nikmalari shakllanadi.

1. Interaktiv usullarning mohiyati

Interaktiv usullar – bu o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi o'zaro muloqotga asoslangan, darsda hamkorlikda bilim olishga yo'naltirilgan metodlardir. Bu usullar orqali o'quvchilar darsda faollashadi, mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni o'rganadi.

2. Ona tili darsida qo'llaniladigan asosiy interaktiv usullar:

"Aqliy hujum" – mavzu bo'yicha erkin fikrlar bildirilib, o'quvchilarning dunyoqarashi kengayadi.

"Klaster" – asosiy tushuncha atrofida bog'liq fikrlar chiziqli tarzda tuziladi.

"Insert" – matn bilan ishlashda belgilash usuli orqali tushunish kuchaytiriladi.

“Juftlikda ishlash” – o‘quvchilar o‘zaro muloqotda bo‘lib, fikr almashadi.

“Savol-javob” – o‘quvchilar bilan muloqot orqali bilimni aniqlash va mustahkamlashga xizmat qiladi.

“Blits-so‘rov” – qisqa va tezkor savollar orqali o‘quvchilarning bilim darajasi aniqlanadi.

3. Interaktiv metodlarning afzalliklari:

O‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi;

Nutq madaniyati va fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi;

O‘quvchini faol ishtirokchiga aylantiradi;

Darsda hamkorlik va mustaqillik muhitini yaratadi;

O‘quvchilarda ijodiy fikrlash va savodxonlik ko‘nikmalarini shakllantiradi.

4. Amaliy misol:

Masalan, “Ot so‘z turkumi” mavzusini o‘rganishda “Klaster” usuli orqali o‘quvchilar otning belgilari, savollari, so‘roq va egalik shakllarini mustaqil topadilar. Bu ularning mavzuni chuqurroq tushunishiga yordam beradi.

Boshlang‘ich sinfda ona tili darslarini interaktiv metodlar asosida olib borish o‘quvchilarning bilim sifatini oshirish bilan birga, ularning muloqot madaniyatini, tafakkurini va ijodkorligini rivojlantiradi. O‘qituvchining maqsadga yo‘naltirilgan metodik yondashuvi dars samaradorligini ta‘minlab, o‘quvchini fikrlovchi va faol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, zamonaviy boshlang‘ich ta‘limda interaktiv usullar ajralmas vosita sifatida keng qo‘llanilishi zarur.

Interaktiv usullarning yana chuqurroq tahlili va qo‘llash yo‘llari

1. Interaktiv usullarni tanlashda e‘tibor qaratiladigan jihatlar:

O‘quvchilarning yosh xususiyatlari: Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ko‘proq harakatli, jonli darslarga intiladi, shuning uchun ularni qiziqtiradigan, o‘yin elementlari bilan boyitilgan interaktiv usullar tanlanadi.

Dars maqsadi: Har bir interaktiv usul aniq didaktik maqsadga xizmat qilishi lozim.

O‘quvchilarning tayyorgarlik darajasi: Dars mazmuniga mos keladigan usullar qo‘llaniladi, masalan, 1-sinfda “Juftlikda ishlash” eng mos tushsa, 4-sinfda “Klaster”, “Blits-so‘rov” kabi usullar yanada samaraliroq bo‘ladi.

2. Ko‘proq ishlatiladigan samarali interaktiv usullar:

✓ “Rol o‘ynash” (Rolli o‘yinlar):

Ona tili darslarida nutq madaniyatini rivojlantirishda juda foydali. Masalan, “Do‘konda suhbat”, “Kutubxonada kitob so‘rash” kabi holatlar.

✓ “Zanjirli savol-javob”:

O‘quvchilar bir-birlariga savol beradi va javob topadi. Bu usul o‘quvchini diqqatli bo‘lishga, eslab qolishga o‘rgatadi.

✓ “Qiziqarli topshiriqlar asosida guruhlarda ishlash”:

Masalan: “Siz do‘stingizga maktub yozing”, “Matndan ot so‘zlarini ajrating”, “So‘zdan so‘z yasalgan daraxt tuzing” va hokazo.

✓ “Insert” usuli (Matn bilan ishlash):

O‘quvchi matnni o‘qib, har bir jumlani tahlil qiladi:

✓ – Men buni bilaman

? – Bu men uchun yangilik

– Qiziqarli ma’lumot

– Men bunga qo‘shilmayman

3. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nutqini rivojlantirishga xizmat qiluvchi mashqlar:

Rasm asosida gap tuzish yoki hikoya qilish

So‘zlarni berib, gap tuzish musobaqalari

O‘z fikrini yozma tarzda ifodalash uchun mini-insho (3-4 gapdan)

“So‘zdan matnga” usuli – berilgan so‘zlar orqali matn yaratish

4. Ilmiy-metodik xulosa va tavsiyalar:

1. Interaktiv metodlar boshlang‘ich sinf o‘quvchisining ijodkorligini ochib beradi.

2. Darslarda bu usullardan muntazam foydalanish sifatli ta’limga erishishga xizmat qiladi.

3. Har bir o‘qituvchi o‘z dars rejalariga interaktiv metodlarni integratsiyalashga harakat qilishi lozim.

4. O‘quvchilarning shaxsiy fikr bildirishi, bir-birini tinglashi va hamkorlikda ishlashiga e’tibor qaratiladi.

5. O‘qituvchi darsda muallim emas, yo‘naltiruvchi rolini bajaradi.

Amaliy mashg‘ulotlar uchun testlar yoki o‘yinlar

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchilarning faolligini oshirish, ularni darsga jalb qilish, fikrlash, mustaqil ishlash va muloqot ko‘nikmalarini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’limda bu jarayon alohida e’tibor talab etadi. Ona tili fanida interaktiv metodlardan foydalanish orqali o‘quvchilarning so‘z boyligini boyitish, nutq madaniyatini shakllantirish, savodxonligini mustahkamlash mumkin

Interaktiv o‘qitish – bu o‘quvchi va o‘qituvchi o‘rtasida faol muloqot asosida dars olib borishdir. Bu yondashuvda o‘quvchi passiv tinglovchi emas, balki bilim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Quyida boshlang‘ich sinf ona tili darslarida qo‘llanishi mumkin bo‘lgan asosiy interaktiv metodlar, ularning afzalliklari va amaliy qo‘llanishi keltirilgan.

1. “Aqliy hujum” usuli: Bu usul orqali o‘quvchilar erkin fikr bildiradilar, berilgan mavzu yuzasidan o‘z qarashlarini aytadilar. Masalan, “Matn nima?” degan savolga o‘quvchilar o‘z bilganlarini aytadilar va keyinchalik bu tushuncha tahlil qilinadi.
2. “Klaster” usuli: Asosiy tushuncha atrofida so‘zlar yoki fikrlar tizimlashtiriladi. Bu usul mavzuni tahlil qilish va chuqurroq anglashga yordam beradi.
3. “Insert” usuli: Matn bilan ishlashda o‘quvchi har bir jumlagi nisbatan o‘z reaksiyasini bildiradi. Bu o‘quvchini matnni tahlil qilishga o‘rgatadi.
4. “Juftlikda ishlash”: O‘quvchilar bir juftlikda ishlaydi, savollarga javob beradi, fikr almashadi.
5. “Rol o‘ynash” va “Dramalashtirish”: O‘quvchilar turli hayotiy vaziyatlarni sahnalashtiradi. Masalan, do‘konda suhbat, maktabdagi holatlar.
6. “Zanjirli savol-javob”: Bir o‘quvchi savol beradi, boshqasi javob beradi va savolni davom ettiradi. Bu muloqot qobiliyatini oshiradi.
7. “Fikrlar karusel”i: O‘quvchilar guruhlariga bo‘linib, bir-birining fikrlarini to‘ldirib boradi.

Bu usullar orqali o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashi, og‘zaki va yozma nutqi, savodxonlik darajasi, mustaqil ishlash qobiliyati va muloqot madaniyati shakllanadi. Har bir metod dars maqsadidan kelib chiqqan holda tanlanadi.

Boshlang‘ich sinf ona tili darslarida interaktiv metodlardan foydalanish o‘quvchilarning bilim olish jarayonini faollashtiradi, ularni fikrlovchi, muloqot qiluvchi va ijodkor shaxs sifatida shakllantiradi. O‘qituvchi interaktiv metodlar orqali o‘quvchini markazga olib chiqadi, ularni fikr almashishga, bir-birini eshitishga, savol berishga, tahlil qilishga o‘rgatadi. Shu bois, zamonaviy ta’limda interaktiv yondashuvlardan keng foydalanish tavsiya etiladi.

Metodik tavsiyalar

1. Har bir dars mavzusi uchun mos interaktiv metodni tanlang.
2. O‘quvchilarning faolligini baholab boring.
3. Guruhli va juftlikda ishlashda aniq vazifalar bering.
4. Refleksiya – dars oxirida o‘quvchilarning fikrini eshiting.
5. O‘yinli topshiriqlar orqali mavzuni mustahkamlashni unutmang.
6. Har bir o‘quvchiga individual yondashuv qo‘llang.

XULOSA.

Boshlang‘ich sinfdagi ona tili darslarini interaktiv usullar asosida tashkil etish ta’lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Interaktiv metodlar o‘quvchilarning darsdagi faolligini kuchaytiradi, ularning mustaqil fikrlashi, savodxonligi va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Rol o‘ynash” kabi usullar orqali o‘quvchilar mavzuni chuqur anglaydi, bir-biri bilan hamkorlikda ishlashni o‘rganadi va ijodiy yondashuv hosil qiladi.

Shuningdek, interaktiv yondashuvlar bolalarning ogʻzaki va yozma nutqini rivojlantirishga, soʻz boyligini oshirishga, fikrni aniq va mantiqiy bayon qilishga yordam beradi. Bu esa ularni keyingi bosqichdagi taʼlim jarayonlariga puxta tayyorlaydi.

Oʻqituvchining interaktiv metodlarni puxta rejalashtirib, maqsadga muvofiq qoʻllashi, har bir oʻquvchining darsda faol ishtirok etishini taʼminlashi — muvaffaqiyatli va sifatli taʼlimning muhim omilidir. Shu sababli, interaktiv usullarni ona tili darslarining ajralmas tarkibiy qismiga aylantirish zarur.

Albatta, quyida siz soʻragan mavzu – boshlangʻich sinf ona tili darslarida interaktiv usullardan foydalanish samaradorligi boʻyicha soʻnggi yillarda (2019–2024) nashr etilgan 10 ta yangilangan adabiyot va ilmiy-uslubiy manbalar roʻyxatini taqdim etaman:

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Joʻrayev M., Ergasheva M. Boshlangʻich taʼlimda interfaol metodlar. – Toshkent: “Innovatsiya ziyo”, 2022.
2. Xoʻjayev R., Toʻxtayeva M. Ona tili oʻqitish metodikasi (boshlangʻich sinflar uchun). – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
3. Nazarova D. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlar. – Toshkent: “Fan va taraqqiyot”, 2020.
4. Oʻzbekiston Respublikasi Xalq taʼlimi vazirligi. Boshlangʻich taʼlimda darsliklar va metodik qoʻllanmalar bilan ishlash boʻyicha tavsiyalar. – Toshkent, 2021.
5. Qodirova G. Boshlangʻich sinflarda oʻqitish texnologiyalari. – Navoiy: NDU nashriyoti, 2023.
6. Tursunov B. Interaktiv taʼlim metodlari asosida ona tili darslarini tashkil etish. – Ilmiy maqola, “Taʼlim va innovatsion tadqiqotlar” jurnali, №4, 2022.
7. Abduqodirov A. Metodik taʼlim: Interaktiv yondashuvlar asosida dars oʻtish. – Toshkent: “Pedagog”, 2020.
8. Karimova S. Boshlangʻich sinfda til oʻrgatishning innovatsion yondashuvlari. – Samarqand: SamDChTI nashriyoti, 2021.
9. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-2909-sonli qarori – “Taʼlim sifatini oshirish va zamonaviy metodikalarni joriy etish toʻgʻrisida”, 2022-yil.
10. “Boshlangʻich taʼlimda zamonaviy dars jarayoni” (kollektiv mualliflik maqolalar toʻplami). – Toshkent: “Innovatsion pedagogika” jurnali, 2023.